

SZÖVEG: BARTA GÉZA

A LAOSZI HMONGOK ELLENÁLLÓ ETNIKUM

Füstös szoba, ópiumpipát szívó férfi, éneklő sámán. Hétköznapi életkép egy laoszi hmong bambuszkunyhóban. E nép mindennapjaira azonban a múlt árnya vetül: a kínai uralom, a gyarmati örökség, a vietnami háború és a CIA is nyomot hagyott hányatott történetük lapjain

Langprabang kikötőjéből lassan indul el a komp a hatalmas Mekong folyón. Nem vagyunk sokan – biciklisek, motorosok és gyalogosok –, a túoldalalon nincs jelentősebb település. A hajót irányító férfi családjával együtt a kompon él. Egyetlen „szobájukba” mindenki belát, de ez nem zavarja őket, régóta erre vannak berendezkedve. Még a csirkéknek is jut hely a komp végében. A lakórészt csupán egy drótkerítés választja el az utasoktól, erre reklámot is lehet függeszteni, most éppen az anyatejet népszerűsíti egy plakát.

A folyó túoldalán már földút meg a dzsungel vár, benne egy falu, melynek lakói ahhoz a törzshöz tartoznak, akik talán a legkevésbé kedveltek Laoszban.

A hajót irányító férfi családjával együtt a kompon él. Egyetlen „szobájukba” mindenki belát, de ez nem zavarja őket, régóta erre vannak berendezkedve.

Házak és magtárak

A monszunesők ezen a vidéken is komoly áradásokat okoznak. A cölöpökön álló, bambuszfalú kunyhókat, magtárakat nem öntheti el a hegyoldalról lezúduló víz, a talaj felett lévő épületekhez pedig a kártevők is nehezebben jutnak fel.

Sámán munkáiban

A hmong sámánoknak központi szerep jut a közösség életében. Nemcsak gyógyítanak, de a mezőgazdasági ciklusokhoz köthető rítusokat is irányítják, és a születésnél vagy temetéskor is alapvető a részvételük.

FOTÓ: BARTA GÉZA

FOTÓ: BARTA GÉZA

Ópiumpipa

A házak és a mindennapi eszközök többségének is bambusz az alapanyaga. Az ópiumpipához csak a jól megtermett, vastag növények alkalmasak.

A babagyárban

Laoszban a hmong közösségeket lenézően csak „babagyárnak” nevezik. Szegénység, munkanélküliség, sokgyerekes családok – nagyjából ennyi fér bele abba a sztereotip képbe. A többségi társadalmat alkotó laók „bezzeg-dolgosak”, és kevesebb gyereket is vállalnak. Az efféle nézőpontoktól hazánk sem mentes, és jól tudjuk, milyen végletekig képes leegyszerűsíteni a létező problémákat e gondolkodás...

A faluba érve kíváncsi gyermekesereg vesz körül. Nehéz elképzelni, hogy egy ilyen békés falu lakossága veszélyt jelenthetne a laosziakra. Kísérőnk rokonaihoz érkezünk, akik kedvesen hívnak a bambuszkunyhóba. A sötét, füstös házban egy térbe került a konyha a nappalival, a hálószobától gondosan elkerítve, oda be sem mehetünk. Beteg is van a családban, ezért van itt a letakart fejű sámán,

aki a rögtönzött házi oltár előtt ülve űzi el a házat megszálló rossz szellemeket. Az oltár a falra helyezett rizspapírból és a sámán szent tárgyaiból áll. A padnak szimbolikus jelentősége van: ez a sámán „lova”, mely segíti őt az utazásban. A mennyezetről kukorica lóg, az egyik rokon ópiumpipát szívogat. Felül minden fekete a koromtól, kémény nincs, főzéskor a füst a réseken át hagyja el a helyiséget.

A padnak szimbolikus jelentősége van: ez a sámán „lova”, mely segíti őt az utazásban. A mennyezetről kukorica lóg, az egyik rokon ópiumpipát szívogat.

Zavaros történelem

Laosban a kommunista párt vezeti az országot, de a „létező szocializmus” sohasem volt annyira dogmatikus és embertelen, mint a szomszédos Kínában, Kambodzsában vagy akár Vietnámban. Laoszban csak az 1970-es években kerültek hatalomra, és a rendszer – talán a szomszédos igencsak rossz példák miatt is – szelídebb arcát mutatta. A hmongoknak azonban így is üldöztetést és szenvedést hozott.

Vajon miért kerülhetett a támadások középpontjába ez az eldugottabb hegyi falvakban élő, rendkívül békésnek tűnő népcsoport? Az állami narratíva szerint a hmongok árulók, mert a vietnámi háborúban az amerikaiak mellé álltak, és a laoszi fegyveres kommunista mozgalom ellen fogtak fegyvert.

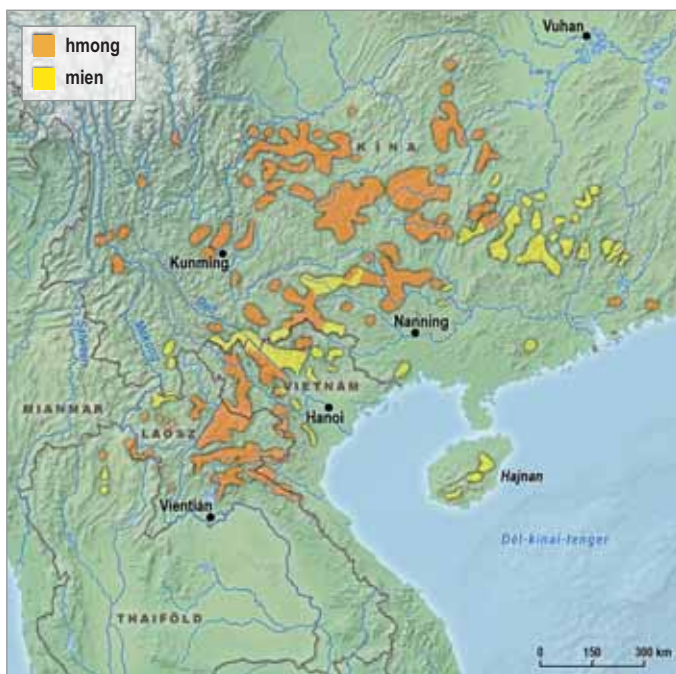
A hmongoknak nincs írott történelmük, forrásaik nem hmong eredetűek: katonák, hivatalnokok, misszionáriusok feljegyzéseire alapul, és tele van feltételezésekkel. A korai kínai források szerint barbárok voltak – tegyük hozzá: abban az időben általánosan elterjedt volt a más kultúrával rendelkező népeket ezzel a jelzővel illetni... A hmongokat amiatt övezhette a „harcias nép” mítosza, mert a kínaiakkal való érintkezésük leginkább abban merült ki, mikor néhány napján fellázadtak ellenük. Azokról az időkről, amikor békésen éltek szomszédaik mellett, elfeledkeztek.

Eredeti lakóhelyük valószínűleg a Dél-kínai-hegyvidék lehetett, de egy szájhagyomány útján terjedő eredetmítosz hősapkás hegyekről szól, ezért nem kizárt, hogy Tibetből vagy Mongóliából

Az állami narratíva szerint a hmongok árulók, mert a vietnámi háborúban az amerikaiak mellé álltak, és a laoszi fegyveres kommunista mozgalom ellen fogtak fegyvert.

FOTÓ: SIRISAK_BAOKAEW ©SHUTTERSTOCK

A hmong-mien nyelvek elterjedési területe

A hmongok mai élettere a kínai központból induló dél-délnyugati vándorlásaik nyomán az új környezetben történt letelepedést jeleníti meg

FOTÓ: YANGXIONG ©SHUTTERSTOCK

Népiesen

Nincs egységes hmong népviselet, területenként egészen különbözőek lehetnek az öltözködési szokások. Mivel a helyi közösségek egyre népszerűbbek a turisták számára, a hagyományos viselet komoly csalogatóerő – itt épp Vietnámban

Hmong-idill, turistáknak

A baromfietetés hétköznapi jelenség a hmong falvakban. Az azonban nem túl gyakori, hogy a ritkán hordott helyi népviseletbe öltözve tegyék ezt. A turisták és a képeslapfotós kedvéért viszont megéri a fáradság!

FOTÓ: NHIDANG ©SHUTTERSTOCK

Fejdíszben

A hagyományos hmong viselet ma már a vietnámi divatiparban is megjelenik. A fejdíszek egyre nagyobbak és ékeesebbek lesznek, és a turisták is mind sűrűbben vásárolják

származnak. Feltételezik, hogy azonosak a kínaiak által már Kr. e. 2679-ben miao néven emlegetett néppel. A déli irányú han (kínai) terjeszkedés miatt egyre gyakoribbá váltak a konfliktusok a mai Dél-Kína területén élő őslakosok és a han bevándorlók között. A 19. század második felétől ez annyira intenzívvé vált, hogy megindult a migráció Vietnam, Laosz és Thaiföld felé. A hmongok mai elterjedése is az északról délre történő vándorlás eredménye. Laoszban 600 ezren, Vietnámban 1 millió körül élnek, Kínában pedig a 3 milliót közelíti a lélekszámuk. Közösségeik nem képeznek politikai-kulturális egységet és mindenhol más a többségi társadalommal való kapcsolatuk is.

A hmong társadalom

A laoszi hmongok többsége ma a városoktól távol, trópusi monszunerdők övezte kis falvakban él, egyszerű, európai értelemben szegényes körülmények között.

A 21. században még mindig hagyományosnak mondható társadalom alapegysége a tsev, azaz az egy háztartásban élők közössége. Leggyakrabban három generáció alkotja, vezetője a család legöregebb férfitagja. A tsevet a hmongok hite szerint többféle ház körüli szellem is védelmezi. A rossz szellemeket a bejárat fölött elhelyezett török úzik el.

Furcsának tűnhet, de a hmong falvaknak eredetileg nem volt neve, hiszen mindig is a tsev volt az életük alapegysége. Ez mára – az állami adminisztráció miatt – már megváltozott, ám a falu mint szervezeti egység ettől még nem lett számukra meghatározó.

A falvakban kukoricát, ananászt, banánt és egyéb, az éghajlathoz jól alkalmazkodó növényt termesztenek, a szárnyasok mellett pedig a kecske a másik gyakori haszonállat. Mindezek mellett a halászat és a vadászat is része életmódjuknak.

Furcsának tűnhet, de a hmong falvaknak eredetileg nem volt neve, hiszen mindig is a tsev volt az életük alapegysége. Ez mára – az állami adminisztráció miatt – már megváltozott...

Délutáni beszélgetőkör

A kisebb falvakban intenzív a társasági élet, a munka mellett sokat vannak együtt a fiatalok és az öregek. A kisebb gyermekek nemcsak a nők vigyáznak

FOTÓ: BARTA GÉZA

Munkaközi pihenő

Laosban ritkán látogatják turisták a hmongokat, itt nem léteznek kirakatfalvak. A hagyományos viseletet egyre ritkábban hordják, azt veszik fel, amit a legolcsóbban be tudnak szerezni

Bandázás az utcán

A gyerekek már egészen kiskoruktól kezdve önállósdnak. Igaz, egy ilyen kis faluban a szülők vagy a nagyszülők sincsenek távol, gyorsan elérhetőek, de nem mindig érnek rá a gyerekekkel foglalkozni, a kicsik pedig általában együtt bandáznak

FOTÓK: BARTA GÉZA

Az ópium eladása még itt, a kereskedelmi lánc legelején is jövedelmező. A máktejből készült narkotikumot nemcsak eladás céljából állítják elő, hanem saját fogyasztásra is készítik.

Az illegális máktermesztés a nehezen megközelíthető, Laoszban is szegénynek számító falvakra jellemző. Az ópium eladása még itt, a kereskedelmi lánc legelején is jövedelmező. A máktejből készült narkotikumot nemcsak eladás céljából állítják elő, hanem saját fogyasztásra is készítik. Az ópiumszívás azonban nem olyan gyakori a hmongok körében, ahogy ezt róluk tartják. Kevés a függő, de az ópiummal kapcsolatos problémák mind a mai napig léteznek. Mivel az éghajlat kedvez a jó minőségű és jól jövedelmező arabica kávé termesztésének, néhány szervezet azon munkálkodik, hogy mák helyett ennek gondozását szorgalmazza a helyiek körében.

A hmongoknál a férfiági leszarmazás jellemző – a poligámia létezik ugyan, de ritka, mert a menyasszony pénz nagysága miatt csak a gazdag ember engedhet meg magának több feleséget. Vendéglátónk családja jómódú, nevetve meséli, hogy a család fő „rendes”, mert csak egy felesége van, pedig lehetne több is.

FOTÓ: BARTA GÉZA

Dél-Kínától a Pathet Lao-ig

Amikor vándorlásaik során a hmongok Dél-Kínából a mai Laosz területére érkeztek, hamarosan a franciák gyarmati hadseregével találták szemben magukat, ezért innentől már velük is állandó háborúskodásban álltak. Megtanulták, hogy csak fegyveresen védhetik meg magukat, így váltak mások szemében a délkelet-ázsiai dzsungel kemény harcosaivá.

A II. világháború után enyhült a gyarmati elnyomás: az 1947 és 1953 közötti francia protektorátus alatt, majd az 1975-ig független Laosz Királyság idején úgy tűnt, meglelhetik nyugalmaikat. Ez az időszak azonban a nagyhatalmi vetélkedések és a helyi háborúk időszaka is volt Délkelet-Ázsiában.

A II. világháborút követően a franciák vissza akartak térni délkelet-ázsiai gyarmataikra, de a Vietnamban kibontakozó ellenállás Laoszra is átterjedt, és végül háborús eseményekbe torkollott. A franciák 1955-ös vereségét követően az Észak- és Dél-Vietnam között kialakuló konfliktus az 1975-ig tartó vietnami háborúhoz vezetett, ahol a délkeletet az amerikaiak, az északiakat pedig a kommunista államok, elsősorban a Szovjetunió és Kína támogatták.

A II. világháború után enyhült a gyarmati elnyomás: az 1947 és 1953 közötti francia protektorátus alatt, majd az 1975-ig független Laosz Királyság idején úgy tűnt, meglelhetik nyugalmaikat.

Gyerekek és felnőttek ►

A gyerekeken keresztül könnyebb eljutni a felnőttekhez is az odalátogatónak. Sok faluból nem tudnak iskolába járni a kicsik, mert lehetetlen az odajutás számukra. Az olvasás luxusnak számít, éppen ezért a kíváncsibbakra még egy újra és újra átnézegetett könyv is nagy értéket jelent

Kevésbé ismert momentum, hogy az USA a titkos hadműveletek során mintegy kétmillió tonnányi bombát dobott Laoszra. Ez több, mint amennyit Németországra és Japánra a II. világháborúban együttvéve ledobtak.

◀ Három generáció

A laoszi hmong falvakban valóban sok a gyerek, de a nagycsaládban mindig akad valaki, akihez oda lehet bújni, vagy akitől segítséget lehet kérni. Európai értelemben nagy szegénységben élnek, de a közösségek megtartó ereje, „szociális hálóját” rendkívül erős

kommunisták elleni harc mellett segítsen a vietnami háborúban is.

A CIA vállalta, hogy kiképzzi és felfegyverzi Veng Pao hmong hadseregét, így vettek részt a „titkos háborúban” a hmongok az amerikaiak oldalán. A háború azért volt titkos, mert az amerikai hadsereggel nem lehettek hivatalos kapcsolatban... Kevésbé ismert momentum, hogy az USA a titkos hadműveletek során mintegy kétmillió tonnányi bombát dobott Laoszra. Ez több, mint amennyit Németországra és Japánra a II. világháborúban együttvéve ledobtak, így lakosságszámra vetítve Laosz „a világ legerősebben bombázott országaként” vezet a véres ranglistát.

FOTÓK: BARTA GÉZA

Sötét erdők mélyén

1975-ben megszűnt a Laoszi Királyság, a Pathet Lao került hatalomra és kikiáltotta a Laoszi Népi Demokratikus Köztársaságot. Ezzel egyidejűleg kezdetét vette az „áruló” hmongok üldözése.

Az amerikaiak felszívódtak, a hátrahagyott hmong harcosok sokasága veszett oda, kisebb részük tudott csak elmene-külni Thaiföldre. A beszámolók szerint a laoszi hadsereg katonái úgy vadásztak rájuk, mint az állatokra. Ráadásul az otthon maradtak – megelé-gelve az üldöztetést – fellázdak a kommunista hadsereg ellen, tovább fokozva a feszültséget. A lázadás elbukott, a laoszi kommunisták bosszúvágya pedig még erősebbé fokozódott; a rebellisnek gondolt hmongokat átneve-lőtáborokba deportálták, ahonnan többségük sohasem tért vissza.

Kisebb csoportjaik – akik nem tudtak, vagy nem akartak külföldre menekülni, de a laoszi katonaságnak sem adták meg magukat – a dzsungel mélyén próbáltak túlélni. Ők és leszármazottaik a mai napig a laoszi trópusi monszunerődökben élnek – és a világ mintha megfeledkezett volna róluk...

A lázadás elbukott, a laoszi kommunisták bosszúvágya pedig még erősebbé fokozódott; a rebellisnek gondolt hmongokat átnevelőtáborokba deportálták, ahonnan többségük sohasem tért vissza.

A falusi közösségek helyzete

A más etnikumú környezet a hmong falusi közösségekben gyakran az élőködőt, a felesleges terhet látja, így ők is tartanak a szimbolikusnak tekinthető határátlépéstől. A laoszi többség és a hmong kisebbség közti viszonyok a mai napig rendezetlenek

Előre tekintve

A férfiak gyakran a falun kívül vállalnak munkát. Ők találkoznak gyakrabban az idegen világgal. Messze még az az idő, amikor ez a két világ egymáshoz szelődül...

FOTÓ: SVOOV ©SHUTTERSTOCK

FOTÓ: FUGAZI IMAGES ©SHUTTERSTOCK

Az emberjogi szervezetek akkor figyeltek fel a helyzetre, amikor a BBC két újságírója 2004-ben tudósított az egyik dzsungelben élő csoportról – akik 1975 óta éltek teljesen elzárva a külvilágtól! A laoszi hadseregtől való félelmükben állandó mozgásban voltak, erdei gyűjtögetésből éltek.

Az emberjogi szervezetek akkor figyeltek fel a helyzetre, amikor a BBC két újságírója 2004-ben tudósított az egyik dzsungelben élő csoportról – akik 1975 óta éltek teljesen elzárva a külvilágtól!

A rejtőzködés évtizedei már kitermeltek egy új hmong-generációt: ők azok, akik már ebben a környezetben szocializálódtak. A dzsungelben élő hmong csoportok a 90-es évekig kisebb-nagyobb fegyveres harcokba is keveredtek a laoszi hadsereggel, a férfiak oldalán lógó fegyverek még azokból az időkből (és a vietnami háborúból) valók. A laoszi kormány csak banditáknak nevezi őket,

szerintük a Nyugat felfújja a problémát, csupán néhány bűnöző csoportról van szó...

1975 óta több mint 120 ezer hmong hagyta el Laoszt. Sokan menekültek Thaiföldre, de akik eljutottak az Egyesült Államokba, menedékjogot kaptak. Számosan éltek is a lehetőséggel, s ma az „ikervárosok” (Minneapolis–St. Paul) környékén él a legnagyobb hmong diaszpóra, ám Kaliforniában is található nagyobb közösségük. Az USA-ban tv-csatornájuk, internetes hírportáljuk is működik.

BARTA GÉZA
FÖLDRAJZTANÁR,
KULTURÁLIS ANTROPOLÓGUS,
AZ ELTE ETNIKAI ÉS VALLÁS-
FÖLDRAJZI MŰHELY TAGJA

